

การพัฒนารูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอนเชิงบริการ
ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

นายเฉลิมชัย มนุเสวต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชาอุดมศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-030-086-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A DEVELOPMENT OF SERVICE LEARNING COURSE MODEL IN
HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION
OF THE MISNISTRY OF UNIVERSITY AFFAIRS

Mr. Chalermchai Manoosawet

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Higher Education

Department of Higher Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic year 2000

ISBN 974-030-086-3

เฉลิมชัย มนุเสวต : การพัฒนารูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอนเชิงบริการในสถาบันอุดมศึกษา
สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย (A DEVELOPMENT OF SERVICE LEARNING COURSE MODEL IN
HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE MINISTRY
OF UNIVERSITY AFFAIRS) อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, อาจารย์ที่
ปรึกษาร่วม : ผศ.ดร.ธิดารัตน์ บุญนุช 149 หน้า, ISBN 974-030-086-3

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ
การบริการชุมชน ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พัฒนารูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอนเชิง
บริการและศึกษาผลของการใช้รูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอนเชิงบริการ ที่มีต่อพัฒนาการของนักศึกษา
ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอนเชิงบริการ และทดลองใช้กับนักศึกษากลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นนัก
ศึกษาวิทยาลัยโยนบทที่เรียนวิชาสังคมวิทยา จำนวน 20 คน ทดสอบก่อนและหลังการทดลองด้วยแบบวัด
พัฒนาการด้านต่างๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล การเห็นคุณค่าของตนเอง
ภาวะผู้นำ แบบสอบถามความคิดเห็นและประสบการณ์การเรียนรู้เชิงบริการ ใช้เวลาทำการทดลอง 10 สัปดาห์
วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน ค่าร้อยละ ผล
การวิจัยปรากฏดังนี้

1. รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริการชุมชน ส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับชนบทศึกษา ซึ่งปรากฏอยู่ใน
หลักสูตร ที่เป็นวิชากลุ่มศึกษาทั่วไป วิชาเอก และวิชาเลือก โดยภาพรวมรูปแบบการเรียนการสอนยังเป็นการ
เรียนรู้ในห้องเรียนมากกว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

2. รูปแบบวิชาที่พัฒนาขึ้น เป็นการบูรณาการเรียนการสอนกับกิจกรรมนักศึกษา ทั้งกิจกรรมการ
เรียนการสอน และการประเมินผล โดยมุ่งพัฒนานักศึกษาทั้งในด้านองค์ความรู้ และบุคลิกภาพ จัดการเรียนการ
สอนเป็นภาคทฤษฎี 30% ภาคทฤษฎีและกิจกรรม 50% ภาคกิจกรรมบริการชุมชน 20% เนื้อหารายวิชา มี 2 ส่วน คือ
เนื้อหาในรายวิชานั้นๆ กับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการบริการชุมชน การประเมินผลประเมินจากความรู้ในเนื้อ
หารายวิชาและการสะท้อนผลการเรียนรู้จากการบริการชุมชน

3. หลังการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนเชิงบริการ นักศึกษามีพัฒนาการที่ดีขึ้นจากการ
ทดลองอย่างเห็นได้ชัดเจน ทั้งในด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล การเห็นคุณค่าใน
ตนเอง ภาวะผู้นำ และการแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์ของตนเอง

ภาควิชา อุดมศึกษา
สาขาวิชา อุดมศึกษา
ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

3970358927 : MAJOR HIGHER EDUCATION

KEY WORD : SERVICE LEARNING COURSE / HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

CHALERMCHAI MANOOSAWET : A DEVELOPMENT OF SERVICE LEARNING
COURSE MODEL IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE
JURISDICTION OF THE MINISTRY OF UNIVERSITY AFFAIRS.

THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF.WALLAPA DEVAHASTIN NA AYUDHYA,Ed.D.

THESIS CO - ADVISOR : ASST.PROF.THIDARAT BOONNUJ.,Ed.D 149 pp.

ISBN 974-030-086-3

The purposes of this research were to study and analyze a service learning course model in higher education institutions under the jurisdiction of the Ministry of University Affairs. In addition, the research aims to develop a service-learning course model and to study the impact of the course on the development of the students. The samples were 20 students of Yonok College, studying in the principles of sociology. The researcher conducted pre-test and post-test on the students' development on various aspects such as interpersonal relations, interpersonal communication, self -esteem, and leadership. The questionnaire was used to explore the students' opinion and experience with the service-learning course. The experiment took 10 weeks and the descriptive statistics such as mean, standard deviation, and percentage were used to derive the conclusions. The study revealed the following results.

1. Contents of most of the community - service related courses, as appearing in the curriculum, mostly involve sub-urban studies. The courses mainly were in the foundation courses, and also in major and elective courses. Overall, the courses were conducted in classrooms rather than in the field.

2.The model was developed as an integration of classroom lecture, student activities, other curriculum-related activities, and performance measurement. The model can developed a body of knowledge and personality development for student.

3.After the treatment, the students' performance was obviously improved in all of the observed aspects: interpersonal relation, interpersonal communication, self-esteem, leadership, and personal opinion expression.

Department... Higher Education

Field of study Higher Education

Academic year.....2000.....

Student's signature.....

Advisor's signature

Co- Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ขยายและพัฒนาสมรรถภาพทางปัญญา และความคิด ตลอดจนให้โอกาส และ ประสบการณ์ที่มีคุณค่า แก่ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดารัตน์ บุญนุช อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ร่วม

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปทีป เมธาคุณวุฒิ รองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลี อาชวอำรุง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา โฉมิวิไลกุล รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ บวรศิริ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ตันชนะเดชา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารมย์ ที่ได้ให้ความเมตตากรุณา ให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้วิจัยตลอดเวลา ตั้งแต่ได้เข้ามาเป็นนิสิตภาควิชาอุดมศึกษา

กราบขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุก ๆ ท่าน ที่มีส่วนอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ให้ทุนส่วนหนึ่งสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือในการดำเนินการเก็บข้อมูล และกลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ แก่ผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี รวมทั้งผู้ดำเนินการ จัดพิมพ์วิทยานิพนธ์

นายเฉลิมชัย มนุเสวต

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ซ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการศึกษา.....	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	17
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	18
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนา.....	18
การเรียนการสอนเชิงบริการ.....	20
หลักการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา.....	23
การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.....	26
แนวคิดและหลักการพัฒนานิสิตนักศึกษา.....	28
แนวคิดการบูรณาการ.....	30
แนวคิดวิธีดำเนินการเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นที่พึงประสงค์.....	31
หลักสูตรและวิชาที่เกี่ยวกับทฤษฎี.....	34
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ.....	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	40

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	42
ชั้นตอนที่ 1 สํารวจและวิเคราะห์รายวิชาในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการ... บริการชุมชนที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย	42
ชั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอนเชิงบริการ.....	43
ชั้นตอนที่ 3 ทดลองและศึกษาผลกรใช้รูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอน เชิงบริการ	52
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	54
ตอนที่ 1 ผลการสำรวจและวิเคราะห์รายวิชาในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับ..... การบริการชุมชนที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย	54
ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาารูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอนเชิงบริการ	67
ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอนเชิงบริการ	75
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	92
สรุปผลการวิจัย.....	92
อภิปรายผลการวิจัย.....	96
ข้อเสนอแนะ.....	101
รายการอ้างอิง.....	103
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.....	108
ภาคผนวก ข.....	112
ภาคผนวก ค.....	125
ภาคผนวก ง.....	142
ประวัติผู้วิจัย.....	149

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตัวอย่างรายวิชาในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเชิงบริการ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย	59
2	วิธีการเรียนการสอนชนบทศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา	68
3	พฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของนักศึกษาก่อนและหลังการทดลองในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น	80
4	พฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของนักศึกษาก่อนและหลังการทดลองในด้านความต้องการผู้อื่นชักชวนตนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์	81
5	พฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของนักศึกษาก่อนและหลังการทดลองในด้านการเป็นผู้นำหรือการมีอำนาจเหนือผู้อื่น	82
6	พฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของนักศึกษาก่อนและหลังการทดลองในด้านต้องการให้ผู้อื่นควบคุมหรือมีอำนาจเหนือตน	83
7	พฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของนักศึกษาก่อนและหลังการทดลองในด้านการแสดงความรักความผูกพันกับผู้อื่น	84
8	พฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของนักศึกษาก่อนและหลังการทดลองในด้านความต้องการให้ผู้อื่นแสดงความรักความผูกพันกับตน	85
9	ลักษณะการสื่อสารข้อความเชิงบวกของนักศึกษาก่อนและหลังการทดลอง	87
10	ลักษณะการสื่อสารข้อความเชิงลบของนักศึกษาก่อนและหลังการทดลอง	88
11	การเห็นคุณค่าของตนเองในเชิงบวกของนักศึกษาก่อนและหลังการเรียนการสอนเชิงบริการ	89
12	การเห็นคุณค่าในตนเองในคำถามเชิงลบก่อนและหลังการเรียนการสอนเชิงบริการ	90
13	พฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถในเชิงผู้นำก่อนและหลังการเรียนการสอนเชิงบริการ	92
14	ความคิดเห็นและประสบการณ์ก่อนและหลังการทดลองการเรียนการสอนเชิงบริการ	94